

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)
УНІВЕРСИТЕТ МАРІЇ КЮРІ-СКЛОДОВСЬКОЇ (Республіка Польща)
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Ф. ПАЛАЦЬКОГО В ОЛОМОУЦІ (Чеська Республіка)
ТБІЛІСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНЕ ДЖАВАХІШВІЛІ (Грузія)
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції

«УКРАЇНСЬКА МОВА В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ВИМІРІ»
(до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора,
члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця)

9–10 жовтня 2025 року

ЛУЦЬК – 2025

УДК 811.161.2(08)

У 45

*Рекомендовано до друку науковою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 11 від 26 вересня 2025 року)*

Рецензенти:

Громик Ю. В. – кандидат філологічних наук, професор, про-реktor з навчальної роботи та рекрутації Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Вінтонів М. О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Совтис Н. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та славістики Рівненського державного гуманітарного університету.

УКРАЇНЬСЬКА МОВА В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ВИМІРІ :
матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця), м. Луцьк, 9–10 жовтня 2025 р.; відп. ред.: Н. М. Костусяк, Т. Є. Масицька. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. 302 с.

ISBN 978-617-8279-64-6

Збірник матеріалів віддзеркалює сучасний науковий вимір української мови. У ньому запропоновані наукові матеріали присвячені актуальним проблемам неології, фразеології, лексикографії, діалектології, ономастики, етнолінгвістики, лінгвофольклористики, соціолінгвістики, медіалінгвістики. Функційний аспект мови розглянуто крізь призму змін наукових парадигм. Новітні методи навчання української мови схарактеризовано на тлі сучасної вищої та середньої школи. Досліджено деякі сучасні аспекти навчання української мови як іноземної тощо.

Видання прислужиться науковцям, викладачам, учителям, здобувачам освіти, а також усім, хто цікавиться здобутками та перспективами української мови.

*Матеріали надруковано в авторській редакції.
За достовірність інформації, уміщеної в опублікованих матеріалах,
несуть відповідальність автори.*

© Колектив авторів, 2025
© Кафедра української мови та лінгводидактики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
укладання, оформлення, 2025
ISBN 978-617-8279-64-6

ЗМІСТ

Багмут Ірина

ЛЕКСЕМА *ВТОРГНЕННЯ*: ДО ПИТАННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЙНОГО ОПИСУ.....11

Балаж Юлія

СЕМАНТИЧНА ПРИРОДА ПАЦІЄНТИВНИХ КЛЮЧОВИХ КОМПОНЕНТІВ У РЕЧЕННЯХ ІЗ ПОШИРЮВАЧАМИ.....16

Баракатова Неонілла

ІНШОМОВНИЙ ПАРЕМІЙНИЙ ФОНД РОМАНУ ЛЕСІ СТЕПОВИЧКИ «ШЛЮБ З КУХЛЕМ ПІЛЬЗЕНСЬКОГО ПИВА».....21

Баурда Альбіна

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОЛЕКТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ У МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....24

Бойко Марія

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ КИЄВА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД 2022–2023 РОКІВ.....28

Боярський Максим

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: КОГНІТИВНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТИ.....32

Бурковська Тетяна

ПРАВОПИСНА ГРАМОТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА ЯК ОСНОВА МОВНОЇ КУЛЬТУРИ НАЦІЇ.....35

Вегеш Анастасія

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНІ «ОКО СВІТУ» ГАЛИНИ ПАГУТЯК...37

Возняк Ігор

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ЖАРГОНУ ТА СЛЕНГУ.....44

Гінзбург Михайло

НОВАТОРСЬКІ ГРАМАТИЧНІ ІДЕЇ І. Р. ВИХОВАНЦЯ – МОВОЗНАВЧЕ ПІДҐРУНТЯ ФАХОВОМОВНОЇ ТЕОРІЇ ПРОЦЕСОВИХ УТЯМКІВ.....54

Голоюх Лариса

КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ КОНЦЕПТУ *УКРАЇНА* В ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ Й. СТРУЦЮКА.....61

Городенська Катерина

НОВАТОРСТВО ГРАМАТИЧНОЇ ТЕОРІЇ І. Р. ВИХОВАНЦЯ.....66

Гримашевич Галина

АКТУАЛІЗАЦІЯ МОРФОЛОГІЧНИХ РИС ПІДЛЯСЬКИХ ГОВІРОК В АНТОЛОГІЇ УКРАЇНОМОВНОГО ПИСЬМЕНСТВА ПІДЛЯШШЯ «КРАЇНА СВОЙОГО СЛОВА».....75

Грицевич Юрій

МОВНІ АНОРМАТИВИ В МОТИВАЦІЙНИХ ЛИСТАХ АБІТУРІЄНТІВ ВНУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....80

Грицкевич Олександра

КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО ДОСВІДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ.....84

Гуска Софія

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ЗАЙМЕННИКІВ У ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ.....88

Дем'янчук Юлія

ВОЄННА КОМУНІКАЦІЯ ЯК БАГАТОВИМІРНИЙ ДИСКУРСИВНИЙ ФЕНОМЕН – СУСПІЛЬСТВО У ЛАБІРИНТІ ВІЙНИ.....91

Довгань Олексій

МЕДІАЛІНГВІСТИКА АБСУРДУ: ВІД МЕМІВ ДО ПОЛІТИЧНИХ НАРАТИВІВ.....94

Дружинець Марія, Величко Ілля

АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ.....98

Загнітко Анатолій

ВЕКТОРИ ГРАМАТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ВИХОВАНЦЯ...107

Кліменков Володимир

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЩОДЕННИКОВОМУ ДИСКУРСІ XVIII СТ. (НА МАТЕРІАЛІ ЩОДЕННИКОВИХ ЗАПИСІВ М. ХАНЕНКА ТА Я. МАРКОВИЧА).....114

Костусяк Наталія

КАТЕГОРІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....118

Костусяк Наталія

КАТЕГОРІЯ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ І. Р. ВИХОВАНЦЯ.....124

Кочерга Галина, Рогоза Олександр

ЕТНОКОНЦЕПТИ В ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ВИСВІТЛЕННІ...128

Кривенок Владислав, Прокопенко Юрій

ЧУЖОМОВНА ЛЕКСИКА В МОВІ СТЕПАНА БАНДЕРИ: КОРПУСОВА АНАЛІЗА.....133

Кубич Інна

ОСНОВНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТЕРМІНІВ ДЛЯ ТЛУМАЧНОГО СЛОВНИКА БДЖІЛЬНИЦТВА.....139

Кулик Олена

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЧИННИК МОВНИХ ЗМІН.....146

Максимчук Віталій

ПРЕЦЕДЕНТНА ФУТБОЛЬНА СИТУАЦІЯ ЯК ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИЙ ЧИННИК ТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ.....149

Масицька Тетяна

КОНЦЕПЦІЯ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ У ГРАМАТИЧНИХ СТУДІЯХ ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....154

Маслова Юлія

ВОЄННИЙ ГАЗЕТНИЙ ДИСКУРС У СЕМІОТИЧНОМУ ВИМІРІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ.....159

Матвіюк Софія

ЛЕКСИЧНІ І ЛІНГВОСТИЛИСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ НАЗВ ОСІБ У ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ Г. ПАГУТЯК.....163

Межов Олександр

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СЕМАНТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕЧЕННЯ У ПРАЦЯХ І. Р. ВИХОВАНЦЯ: ВІД СЕМАНТЕМИ ДО СИНТАКСЕМИ.....167

Мельник Ірина

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ КЛАСИ СЛІВ У ГРАМАТИЧНІЙ ТЕОРІЇ
ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....177

Мініч Лариса, Лозюк Софія

АНАЛІЗ ДИСКУРСИВНИХ СТРАТЕГІЙ У КОНСТРУЮВАННІ
ОБРАЗУ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ У МАСМЕДІЙНИХ ДЖЕ-
РЕЛАХ.....183

Мірченко Микола

ТРОХИ СПОГАДІВ ІЗ КРИНИЦІ ЛІТ, ЛІТ МИНУЛИХ.....189

Навальна Марина

НОВІ ЕКСПРЕСИВНІ ВИЯВИ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕ-
ДІА ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....195

Негер Оксана

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ
КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У ВЛАСНИХ НАЗВАХ.....198

Нестерчук Оксана

ДИНАМІКА ІМЕННИКА ЖИТЕЛІВ С. СИЛЬНЕ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ПЕРІОД З 1853 Р. ПО 1945 Р.....202

Павлюк Наталія

ДИСКУРСИВНІ СТРАТЕГІЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬ-
ТАТІВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....207

Пантелєєва Анастасія, Бортун Каріна

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА ЕВОЛЮЦІЮ СОЦІУМУ.....211

Похилюк Олена

ОСЛАБЛЕНІ ПІДРЯДНІ ЧАСТИНИ В ПОЕТИЧНОМУ МОВ-
ЛЕННІ.....215

<i>Приймачок Оксана</i> УСНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК РІЗНОВИД ПРОФЕСІЙНОГО ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ.....	220
<i>Репак Анастасія</i> РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО В ІДІОДИСКУРСІ КИРИЛА ВЕРЕСА.....	223
<i>Рошко Світлана, Мірченко Микола</i> ФРАЗЕОЛОГІЧНА ПОРІВНЯЛЬНА СИНТАКСЕМА В СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ Ю. ВИННИЧУКА «ДІВИ НОЧІ»).....	227
<i>Савонік Каріна</i> ДІЄСЛОВО В СИСТЕМІ ЧАСТИН МОВИ.....	234
<i>Суховець Юлія</i> ПРИЙМЕННИКОВО-ВІДМІНКОВІ ФОРМИ В СТРУКТУРІ ПРИСЛІВНИКОВИХ ТА ПРИКМЕТНИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА...237	237
<i>Терещенко Людмила</i> ФРАЗЕОЛОГІЧНА ВАРІАНТНІСТЬ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КОГНІТИВНОЇ ГНУЧКОСТІ МОВИ.....	243
<i>Тищенко Тетяна</i> ПРОЧИТАННЯ СЛОВНИКА ОДНІЄЇ СХІДНОПОДІЛЬСЬКОЇ ГОВІРКИ (НОСІЙ, УКЛАДАЧ, ЧИТАЧ).....	248
<i>Торчинська Наталія</i> СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА ЗВЕРТАНЬ У СУЧАСНИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ.....	252

Торчинський Михайло

ВЛАСНІ НАЗВИ ПРОСТОРОВИХ ОБ'ЄКТІВ НА ТИТАНІ, СУПУТНИКОВІ САТУРНА.....257

Халіман Оксана

«ЗАКЛЮЧИТИ ДОГОВІР» VS «УКЛАСТИ ДОГОВІР»: ДИНАМІКА СТАНОВЛЕННЯ НОРМИ В СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ КОРПУСУ ГРАК).....265

Христіанінова Раїса

СИСТЕМА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....267

Хрустик Надія

УКРАЇНСЬКА ОНОМАСТИКА: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ.....274

Шабат-Савка Світлана

ПИТАЛЬНІ ВИСЛОВЛЕННЯ ЯК ЕТНОМАРКОВАНІ КОНСТРУКЦІЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ДИСКУРСУ.....280

Шиманська Вікторія

СИНТАГМАТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ОКАЗІОНАЛЬНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ДЕРИВАТИВ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ.....285

Шитик Людмила

СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ ІЗ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИМИ ЧАСТИНАМИ В ЛІНГВОІНТЕРПРЕТАЦІЇ І. Р. ВИХОВАНЦЯ: СИНКРЕТИЧНА ПРОЄКЦІЯ.....287

Шульжук Наталія

НОВАТОРСЬКИЙ ХАРАКТЕР НАУКОВОГО ДОРОБКУ ПРОФЕСОРА І. ВИХОВАНЦЯ.....294

Юрса Людмила

ДИСКУРСИВНІ МАРКЕРИ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ.....298

4. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Синтаксис. Київ : Рад. школа, 1961. Ч. II. 287 с.

5. Курс сучасної української літературної мови / за ред. Л. А. Булаховського. Київ : Рад. школа, 1951. Т. 2 : Синтаксис. 406 с.

6. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ : Вища школа, 1994. 670 с.

7. Христіанінова Р. О. Складні речення зі взаємозалежними частинами в сучасній українській мові. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. праць. Черкаси, 2014. Вип. 19. С. 97–104.

8. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Інститут української мови ; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.

9. Шитик Л. Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові : монографія. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 474 с.

Наталія Шульжук,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та славістики,

Рівненський державний гуманітарний університет

НОВАТОРСЬКИЙ ХАРАКТЕР НАУКОВОГО ДОРОБКУ ПРОФЕСОРА І. ВИХОВАНЦЯ

Комунікація підтримує процес соціалізації членів соціуму, забезпечує їх взаємодію та професійне зростання. Реалізацію комунікативної функції мови пов'язують передусім із такою її одиницею, як речення – «предикативна синтаксична одиниця, ... граматично організоване поєднання слів (або слово), що мають певну смислову й інтонаційну завершеність» [2, с. 8], формують і виражають думку.

Різноаспектні підходи до вивчення речення (ситуативний, генеративний, формальний, семантичний, позиційно-граматичний, рівневий, функційний, компонентний, логічний та ін.) покладені в основу

синтаксичної теорії, представленої іменами таких науковців, як А. Загнітко, Н. Гуйванюк, Н. Іваницька, К. Городенська, А. Грищенко, С. Дорошенко, Д. Баранник, П. Дудик, К. Шульжук, М. Мірченко та ін., і засвідчують сформованість двох основних тенденцій – структурний (конструктивний) синтаксис, спрямований на вивчення будови реченнєвих одиниць, та комунікативний, пріоритетом якого є особливості їх функціювання в актах комунікації.

Інтерпретацію речення як одиниці, що, крім формальної будови, має відповідну семантичну структуру і комунікативну організацію, в українському мовознавстві пов'язують із науковим доробком професора І. Вихованця [2; 3], який на матеріалі рідної мови розвинув струнку концепцію про багатоаспектну будову речення.

Такий підхід до вивчення речення спонукав відомого українського вченого до розмежування елементарних простих речень формально-синтаксичного типу та елементарних простих речень у семантичному плані. У синтаксичній концепції І. Вихованця семантико-синтаксичну структуру елементарного простого речення зумовлює валентний клас предиката, який вказує на семантичні функції залежних від нього іменникових синтаксем (суб'єктної, об'єктної, адресатної, інструментальної, локативної) [1; 3].

Професор зауважує, що «просте речення не завжди реалізується за схемою семантично елементарних простих речень. Нерідко речення об'єднуються в просте (з формально-синтаксичного боку) неелементарне (ускладнене) речення, в якому виділяється базова структура одного з вихідних елементарних речень і модифікована структура іншого елементарного речення. У неелементарних простих реченнях функціонують вторинні синтаксеми типу атрибутивних та обставинних» [2, с. 14].

На засадах функційного підходу вченому вдалося не лише осмислити синтаксис як найвищий мовний рівень, а й виявити особливості функціювання реченнєвих одиниць у різних комунікативних ситуаціях, де вони (як частина дискурсу) виявляють не лише власне мовні ознаки, а й зазнають різноманітних видозмін, перетво-

рень, що втілюються у порядку слів, редукції компонентів, семантичних нашаруваннях та ін.

Праці авторитетного науковця перервали тривалу історію вивчення речення як ізольованої одиниці (поза сферою мовлення), яка вписується у загальномовний стандарт, не передбачає альтернативи щодо використання модифікованих синтаксичних моделей, а також спонукали лінгвістів до вивчення прагматичного потенціалу речення, оскільки одне судження можуть презентувати реченнєві одиниці з різною синтаксичною семантикою, створюючи передумови для їх вибору. Так, експресивно-стилістичне увиразнення змісту речення пов'язують із заміною узвичаєної форми одного члена речення формою іншого (наприклад, присудки вигукової та вигуково-предикатної форми, що створюють усно-розмовний колорит; фразеологізація другорядних членів речення та ін.), а емоційне виділення слова в ньому – із явищем інверсії (наприклад, препозиція предикативного сполучення слів у поширеній конструкції як засіб створення фольклорно-етнографічної стилізації або складеного іменного присудка для створення ефекту експресивного мовлення).

Антропоцентризм як провідний принцип мовознавства кінця ХХ – початку ХХІ ст. спонукав учених до розмежування понять «речення» і «висловлення». Якщо у контексті мовної системи професор І. Вихованець презентував речення як одиницю структурного та семантичного синтаксису, яка відповідає певній схемі й характеризується такими основними ознаками, як предикативність і модальність, то у мовленнєвій ситуації дослідницька увага науковця сфокусувалася на його потенційних реалізаціях у конкретних актах комунікації у вигляді висловлення – комунікативної одиниці, що характеризується такими ознаками, як пресупозиції, імплікації, актуалізація. Це означає, що речення як синтаксична одиниця виявляє потенційну багатозначність щодо можливого актуального членування, висловлення ж – завжди однозначне, тому що його породжують параметри конкретної мовленнєвої ситуації – адресант, адресат, їх соціальні, комунікативні та психологічні ролі, а також мотиви, цілі, місце, час спосіб спілкування та ін. Крім того, адекватну інтер-

претацію останнього пов'язують із фоновими знаннями учасників комунікації, національно-ментальними стереотипами, універсально-прецедентними та національно-прецедентними феноменами (іменами, текстами, ситуаціями та ін.), що сформувалися у процесі мовленнєвої діяльності й відображають культурні норми, цінності, ментальні уявлення носіїв мови одного соціокультурного простору.

Саме у висловленні мовець реалізує свої комунікативні наміри (інтенції), однак смисл висловлення не завжди співвідноситься із пропозиційним значенням речення, тому для декодування висловлень, що мають неоднозначне прочитання, важливою І. Вихованець вважає інтонацію, за допомогою якої вони отримують ситуативну однозначність.

На багатому ілюстративному матеріалі професор І. Вихованець переконливо довів, що реалізацію прагматичного потенціалу синтаксичних конструкцій уможлиблює передусім їх лексичне наповнення та синтаксична синонімія – співвідносні варіанти, які й закладають можливості їх вибору в конкретній мовленнєвій ситуації відповідно до її параметрів та задуму мовця. Інакше кажучи, «семантичному інваріанту речення (його денотативному змісту) в конкретному мовленні відповідають семантичні варіанти речення» [4, с. 17], що нерідко фіксують порушення нормативних синтаксичних зв'язків, відхилення від усталеної сполучуваності компонентів речення.

Синтаксична концепція І. Вихованця закономірно «вписується» і в поліпарадигмальний простір сучасної лінгвістики, що взаємодію висловлень як мінімальних «клітинок» спілкування пов'язує із процесом мовленнєвої діяльності мовця, у якому він презентує не лише інформацію про світ дійсності (пропозицію), а й суб'єктивні, соціокультурні, прецедентні та ін. смисли. Такий процес у проблемному полі когнітивно-дискурсної наукової парадигми мовознавства прийнято називати дискурсом.

Отже, центральне питання синтаксису мови, на думку І. Вихованця, – «дати викінчену теорію речення як основної синтаксичної одиниці, оскільки основна синтаксична одиниця включає до своєї структури інші синтаксичні одиниці, нижчі за граматичним рангом і

підпорядковані їй» [2, с. 46]. Новаторський характер наукового доробку відомого українського синтаксиста виявився у тому, що він на засадах триаспектного підходу до опису речення уможливив його інтерпретацію як потенційної комунікативної одиниці та синтаксичної основи висловлення, інтерпретація пресупозицій та імплікацій якого пов'язана не лише зі спільними фоновими знаннями учасників комунікації, а й із національно-ментальними стереотипами та прецедентними феноменами, що відображають культурні норми й цінності носіїв мови одного соціокультурного простору.

Література

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г, Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. Київ : Наук. думка, 1983. 219 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
3. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наук. думка, 1992. 224 с.
4. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика. Київ : Наук. думка, 1982. 210 с.

Людмила Юрса,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українського прикладного мовознавства,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ДИСКУРСИВНІ МАРКЕРИ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ

У сучасній лінгвістиці спостерігається стійке зростання інтересу до проблем дискурсу, зокрема до механізмів, які забезпечують цілісність, зв'язність та ефективність комунікативної взаємодії. Одним із ключових засобів організації дискурсу виступають дискурсивні маркери (ДМ) – мовні одиниці, що не мають самостійного лексичного значення, проте виконують надзвичайно важливі прагма-